

## EVERT DE LIEFDE EN ZIJN GEZIN, DOOR DR. H. C. H. MOQUETTE.

Hoewel gewoonlijk alleen Evert Hendricxsz. geheeten, komt de hierboven genoemde persoon met niet minder dan drie verschillende toenames voor, n.l. Van Wevelinckhoven, Stalp en in lateren tijd bijna uitsluitend De Liefde. Dat deze verscheidenheid tot verwarring aanleiding heeft moeten geven, spreekt vanzelf <sup>1)</sup> en pas, nu wij weten, dat wij onder al die namen met denzelfden persoon te doen hebben, is het mogelijk ons een beeld te vormen van den man, die het eerst een naam heeft gedragen, welke later in de geschiedenis van het Nederlandsche zeewezen zulk een goeden klank zou krijgen.

Hij was de oudste zoon van Hendrick Jansz., dien wij ook aantreffen als Hendrick van Wevelinckhoven of Hendrick Stalp, en van Geertge Everts. Bij zijns vaders dood, 18 Juli 1614 — zijn moeder was toen reeds overleden — waren hij en zijn beide zusters, Athalia en Neeltge, meerderjarig; de drie jongere broers Pieter, Arent en Jan, kwamen onder voogdij van Cornelis Cornelisz. Jongeneel de Jonge en Jan Jorisz. Blanckert, alias Janmaet. Hendrick Jansz. was schipper en wel voornamelijk op Spanje en de Straat d.w.z. de Middellandsche Zee. In die dagen beteekende een schipper heel wat meer dan tegenwoordig en, mag men den zeevaarder David Pietersz. de Vries van Hoorn gelooven, dan behoorden de Straatvaarders tot de élite van het schippersgilde en stonden zij hooger aangeschreven dan gezagvoerders in dienst eener admiraliteit <sup>2)</sup>.

In 1595 komt hij voor als schipper op „De Coninck David”, waarmee hij naar Lissabon en Italië geweest was. Meestal voer hij voor verschillende reeders en gewoonlijk zal hij zelf ook wel een aandeel gehad hebben in het schip, waarvan hij de gezagvoerder was; daar hij ook als koopman wordt aangeduid, heeft hij ook wel voor eigen rekening zaken gedaan; in ieder geval was hij een welgesteld man. Evenals zoovele varende lui kocht hij in 1611

---

1) In de Rott. Historiebladen III, 468—495, waar een genealogie van deze familie gegeven is, komen met betrekking tot de oudste leden dan ook verschillende onjuistheden voor.

2) Linschoten-Vereeniging III, 63.

van de stad een erve aan de Leuvehaven W.Z. tusschen Leuvebrugsteeg en Jonkmansteeg (prot. no. 1392), liet daar een huis bouwen en betrok dat met zijn gezin. Na zijn dood bleven waarschijnlijk zijn vijf ongehuwde kinderen daar wonen; in 1622 werd het pas verkocht. Athalia was toen reeds, n.l. in 1618, getrouwd met Steven Rutten van Hasselt, brouwersknecht in „De roode Leeuw”, die niet onbemiddeld schijnt geweest te zijn, want hem behoorde het huis „St. Pieter” in den Houuttuin (prot. no. 3550); Gerrit Anthonisz. Ruytevelt had Neeltje naar het altaar gevoerd en vertrok na 1622 metterwoon naar Nantes.

Evert had het vaderlijke huis reeds vroeger verlaten. Den 2den Oct. 1612 was hij gehuwd met Maartge Sieren, evenals hij te Rotterdam geboren. Er bestaat alle grond om te veronderstellen, dat de jonge man toen, evenals zijn vader, schipper was en wel op het schip „De Liefde”, dat tusschen Nantes en Rotterdam heen en weer voer. Reeds bij zijn huwelijk heet hij dan ook Evert Hendricxsz. „genoemt De Liefde”. In 1627 blijkt hij het varen er aan gegeven te hebben. In Maart van dat jaar werd hij aangesteld tot equipagemeester van het college der admiraliteit van de Maas op een instructie, die 31 Dec. 1626 was vastgesteld. Het vermoeden ligt voor de hand, dat de uitbreiding van zijn gezin het voor hem wenschelijk maakte aan wal te blijven, te meer, daar zijn jongere broeder Arent, die waarschijnlijk al menige reis met hem meegemaakt had, voortaan wel alleen voor de schipperij kon zorgen. In het huis toch van onzen schipper had reeds verschillende malen een jonge wereldburger zijn intrede gedaan. Tusschen 1613 en omstreeks 1630 moeten de tien kinderen geboren zijn, wier namen alle ons bewaard zijn, al wordt er ook slechts één in een doopacte vermeld. En uit dit ontbreken der doopacten in de aanwezige kerkelijke registers <sup>1)</sup> en uit het feit, dat Neeltje van Wevelinckhoven en haar man Gerrit Anthonisz. Ruytevelt doopsgezind waren, meen ik te mogen afleiden, dat de De Liefdes oorspronkelijk tot deze gemeente behoorden.

Laat ik u de kinderen van Evert de Liefde en Maartge Sieren zooveel mogelijk naar hun leeftijd voorstellen. Hendrick, die dus genoemd was naar zijn grootvader van vaderszijde, zal de oudste geweest zijn; dan volgde Rogier of, zooals de minder deftige ver-

---

1) De registers der doopsgezinde gemeente beginnen pas veel later.

korting luidde, Sier, vervolgens Cornelis, Jan, Evert, Adriaen, Pieter en Marchelis. Twee dochters, van wie Geertruyt, 23 Maart 1623 gedoopt, de oudste en Adriaentje de jongste was, voltooiden den huwelijkszegen van dit echtpaar.

De equipagemeester had het opzicht over alle schepen der admiraliteit en alles wat zich daarop en daarin bevond. Niets mocht zijn aandacht ontsnappen. Iedere vermiste tros touw moest bij thuiskomst door de kapiteins verantwoord worden en eveneens elk pond kruit, dat verschoten was. Aan dit ambt was een dienstwoning verbonden op de Statenwerf aan de Nieuwehaven <sup>1)</sup>, doch misschien werd deze eerst toegewezen aan Jan Gillesz. Poppe, De Liefde's collega. In Juni 1627 werd tenminste aan Evert de Liefde een vergoeding van f 200 voor huishuur toegestaan. Wel is hij later naar de Statenwerf verhuisd, doch het juiste tijdstip wanneer is mij onbekend; denkelijk zal geen zijner kinderen daar het eerste levenslicht aanschouwd hebben. Toch kunnen wij er van overtuigd zijn, dat de acht knapen op de werf een groot deel van hun jeugd hebben doorgebracht. Was hun vader krachtens zijn ambt verplicht dagelijks daar aanwezig te zijn, voor de jongens was geen instructie noodig om hen al hun vrijen tijd daar te doen slijten. Waar hadden zij een betere speelruimte kunnen vinden? Waar in heel Rotterdam zou een plaats aan te wijzen geweest zijn, die zoo in alle opzichten voldeed aan wat een jongenshart kon wenschen?

De jongens toch waren natuurlijk op al die schepen geheel thuis; geen mast was hun te hoog, geen plekje in het vooronder te vuil. Zij kenden alle schepen bij name evenals de gezagvoerders daarvan, onder wie zij zeker menigen bijzonderen vriend hadden, terwijl zij tevens met het scheepsvolk op kameraadschappelijken voet stonden. Zij genoten met tintelende oogen van zoo menig avontuurlijk verhaal van strijd met Turken of Duinkerkers en aan een op deze vijanden of op de Spanjaarden buitgemaakt schip kon door niemand meer belangstelling gewijd zijn dan door de zoons van den equipagemeester. Aan alles wat omging op de werf, namen zij deel, en waarlijk niet alleen als toeschouwers. Hadden de grootsten niet druk meegeholpen, toen vader 23 Aug. 1629 gelast was pektonnen in gereedheid te brengen om den triumf te

---

1) De Statenwerf is later vergraven en de Nieuwehaven daarmee verlengd.

vieren van de inneming van Wezel? En 21 Sept. d.a.v. hadden zij datzelfde nog eens mogen doen voor het veroveren van Den Bosch. Ook bij het van stapel loopen van een schip van de Oostindische Compagnie stonden zij natuurlijk in de eerste gelederen en geen Groenlandvaarder kon vertrekken zonder met eenige jaloerschheid door hen nageoogd te zijn. Dat was toch maar het ware, op zee te gaan en avonturen te beleven. Zij konden bijna hun tijd niet afwachten om zich te laten aanmonsteren. Met open monden luisterden zij, als een oude zeerob hun vertelde van de wonderen dier vreemde landen, waar de menschen door de brandende zon zwart waren geworden, of van de koude streken, waar ijsberen een rol speelden en huizenhooge ijsbergen de schepen te verpletteren dreigden. De tochten van Heemskerck naar Nova Zembla en van Van Noort om de wereld zouden zij u hebben kunnen vertellen, alsof zij er bij geweest waren.

Er is alle reden om te denken, dat zij nog jong waren, toen zij hun wensch in vervulling zagen gaan. Lezen, schrijven en rekenen hadden zij op de schoolbanken geleerd, de practische kennis, voor een jongmaatje noodig, was wel op de werf opgedaan. De gelegenheid om kennis te maken met het zeeleven was voor hen wel zeer gemakkelijk. Schipper Arien de Liefde, „alias noom Arien in de wandeling” <sup>1)</sup>, zal dezen bijnaam wel te danken gehad hebben aan het oomschap over het tiental van zijn broer. Misschien nam hij vóór zijn trouwen met Cornelia Cornelisd., 20 Jan. 1630, nadat hij de vaart op Nantes overgenomen en aan het schip ook zijn toenaam „De Liefde” had ontleend, wel bij zijn broer zijn intrek, als hij tusschen twee reizen te Rotterdam vertoefde. In elk geval heerschte er een zeer goede verstandhouding tusschen beide broeders. Het lag dus eigenlijk voor de hand, dat de neven hun eerste zeereis op het schip „De Liefde” deden en te Nantes een bezoek brachten bij oom en tante Ruytevelt. Een van hen was wellicht aan boord, toen dit schip, in Juni 1634 te Nantes voor anker liggende, groote schade leed door een Spaansch oorlogsschip, om welke reden, toen dit laatste door de Hollanders genomen en te Rotterdam was ingebracht, de overwinnaars door den schipper om schadevergoeding werden aangesproken. Nog minder zouden de neven het getroffen hebben in het najaar van

---

1) Hij wordt in 1627 zoo genoemd.

1638, toen het schip „De Liefde” door den vijand vermeesterd en de gezagvoerder en al zijn scheepsvolk naar Ostende werden gevoerd. Hoe zullen de jongens in die dagen van strijd lust geblaakt hebben en zeker zullen zij er hun spaarpenningen wel voor over gehad hebben om het losgeld zoo spoedig mogelijk bijeen te brengen.

Ook hun oom Pieter van Wevelinckhoven was in de voetstappen zijns vaders getreden, al komt hij niet als schipper voor. Wij weten, dat hij opperkoopman geweest is voor de Oostindische Compagnie van Kopenhagen van wege den koning van Denemarken. Op een zijner reizen is hij overleden. In 1622 leefde hij nog; het is de vraag, of zijn neven veel persoonlijke herinneringen aan hem gehad hebben, doch ook zijn loopbaan zal hun fantasie wel bezig gehouden hebben. Van Jan, den jongsten oom van vaderszijde, die ook in 1622 nog leefde, vernemen wij verder niets; onbekend is het ons, welke plaats hij in de familie heeft ingenomen.

In die omgeving grootgebracht, zou het bepaald te verwonderen geweest zijn, zoo de knapen niet hun fortuin op het water waren gaan zoeken. Alleen Adriaen maakte daarop stellig een uitzondering. Van een zwak gestel en kreupel zijnde, moest de arme jongen wel landrot blijven. Hij misschien <sup>1)</sup> de eenige van de acht! Het moet wel een hard gelag voor hem geweest zijn; zijn geheele leven bleef hij voor vader en moeder een voorwerp van buitengewone zorg en medelijden,

De oudste zoon ging niet in dienst der admiraliteit van de Maas. Van dezen Henrick is weinig mee te deelen. Den 24<sup>sten</sup> Mei 1632 voer hij van Texel uit met David Pietersz. de Vries naar Nieuw-Nederland, om daar een kolonie te stichten. Den 6<sup>den</sup> December bereikte het schip zijn doel en Heyndrick de Liefde van Rotterdam was toen nog aan boord. Daar wij echter verder niets van hem vernemen en hij in 1646 overleden schijnt geweest te zijn, ligt het vermoeden voor de hand, dat in verre streken het graf van Everts oudsten zoon te zoeken is.

Natuurlijk had Evert de Liefde, toen besloten werd de jongere

---

1) Omtrent Pieter weten wij eigenlijk niets. Hij behoorde tot de jongere zoons en stierf als jonkman in zijns vaders huis. Op welken grond hij in de Rott. Historiebl. III, 487 „Capitein” wordt genoemd, is mij niet gebleken.

zoons in dienst te doen treden van de admiraliteit van de Maas, alle gelegenheid om hun een goede plaats te verzekeren. Hij, die alle kapiteins door en door kende, wist aan wie hij zijn jongens kon toevertrouwen. Het is wel jammer, dat niet blijkt, op wie zijn keuze viel en hoe de schepen heetten, waarop zij hun eerste dienstreis volbrachten. Sier was in 1636 reeds kapitein en stond dus zeker goed aangeschreven, want hij kan toen niet veel ouder dan 20 jaar geweest zijn. In 1637 veroverde hij twee boeiers op den vijand, in October 1639 nam hij onder Tromp deel aan het gevecht bij Bevesier en den zeeslag bij Duins, in 1641 heeft hij op het schip „de Witte Engel” met De Ruyter den tocht naar Portugal meegemaakt. Met triomf zal hij telkens door de broers zijn ingehaald, die, zooals van zelf spreekt, tot zijn grootste bewonderaars behoorden. En, zooals dit gewoonlijk in zeemansfamilies de gang van zaken was, zullen Cornelis en Jan, toen voor hen de tijd aanbrak om dienst te nemen, wel aan de hoede van hun ouderen broer zijn toevertrouwd<sup>1)</sup>.

Het gezin van den equipagemeester werd dus langzamerhand kleiner. Tot 1637 was de kring, op Hendrick na, waarschijnlijk nog wel om de familietafel vereenigd, als de schepen, waarop de zoons voeren, waren binnengeloopen, maar in Juli van dat jaar verliet Sier de ouderlijke woning door zijn huwelijk met Trijntge Davidsd. de Vries van Hoorn. Haar vader was de bekende hiervoor genoemde Hollandsche schipper David Pietersz. de Vries, die er zich op beroemen kon, alle wereldzeeën bevaren te hebben en een der grondleggers geweest te zijn van de stichting van Nieuw-Nederland. Haar moeder was een dochter van Simon Cornelisz. Huych, burgemeester van Hoorn en raad der admiraliteit van het Noorderkwartier. Wetende, dat ook David de Vries behoord heeft tot de zoogenaamde Straatvaarders en dat hij schipper op Frankrijk geweest is, mogen wij wel aannemen, dat er reeds lang connecties tusschen de families van bruid en bruidegom bestonden. In 1632 had Evert dan ook den jongen Hendrick aan De Vries durven meegeven voor de verre reis. De

---

1) Zoo diende Cornelis Ariensz. de Liefde, zoon van Arent de Liefde, in Nov. 1652 als bootsmansmaat bij zijn neef kapitein Sier de Liefde en was Anthonis Ariensz. de Liefde in 1666 opperstuurman bij zijn neef den vice-admiraal Jan de Liefde. Kron. Hist. Gen. XXIX (1873) 637, 638.

Vries spreekt in zijn journaal zelfs van een „cozijn van Rotterdam, Heyndrick de Liefde genaemt” 1).

In de volgende jaren, nu de meeste zoons volwassen waren, volgden meer veranderingen in het gezin van den equipage-meester. Adriaan werd zijn vader als assistent op de werf toegevoegd sinds 1 Mei 1642, op een daggeld van 6 stuivers. Héél groot was de verdienste niet, maar hij had nu toch den voet in den stijg-beugel en mocht, zijn gebrekkig lichaam in aanmerking nemende, blij zijn met een dergelijke vaste betrekking. Van oversparen zou wel niet veel komen. Daarvoor moest men zijn broers hebben! Niet alleen hadden dezen hun gage, maar hoeveel winst konden zij nog maken uit het kostgeld voor het scheepsvolk en hoeveel zwaarder was hun geldbuidel soms geworden na het verdeelen van eenen buit!

Wanneer Cornelis tot kapitein bevorderd is, zou ik niet kunnen zeggen, waarschijnlijk vóór zijn jongeren broer Jan, die 14 Juni 1644 aangesteld werd tot kapitein op een der zoogenaamde kruisers op de Maas. Reeds 11 Aug. d.a.v. had de laatste het geluk een Turksch schip van Algiers buit te maken, 130 lasten groot, en kort daarop ontnam hij den Duinkerkers een schip. Minder aangenaam was het, dat er mouterij op zijn schip uitbrak en hij daarom moest binnenloopen. Bij het laatste gevecht was hij bovendien gekwetst en, toen hij in December van dat jaar voor een nieuwen tocht zee moest kiezen, kon hij niet meegaan, daar hij na aanvankelijk herstel weer instortte. Misschien was de gedwongen rust niet in alle opzichten een ongeluk en tijdverlies te noemen, want een betere gelegenheid om liefdesbanden aan te knopen was er niet. En wellicht was zijn hart na een zorgvuldige en liefdevolle verpleging door moeder en zusters meer ontvankelijk dan gewoonlijk voor de bekoring, die er uitgaat van een vriendelijk meisjesgezicht. Annetje, de dochter van Pieter de Wit, den oud-schout van Kralingen, had wederkeerig den flinken kapitein lief en zoo bracht het jaar 1645, dat men met zorg was ingegaan, ten slotte groote vreugde. En niet alleen Jan was verloofd, maar ook Cornelis had huwelijksplannen en daaraan schrijf ik het toe, dat hij zich uit den zeedienst terug trok en een andere betrekking

---

1) Linschoten-Vereeniging III, 155. Die verwantschap is mij echter nog niet duidelijk.

zocht, die minder langdurige afwezigheid eischte. Hij nam een der amsterdamsche veerschuiten, die zijn vader toebehoorde en waarop hij eerst voor dezen als zetschipper gevaren had, voor f 600,— over en meende toen genoeg te verdienen om een huishouding te kunnen opzetten <sup>1)</sup>).

In het voorjaar van 1646 hadden dus kort na elkaar twee bruiloften op de werf plaats. Den 28<sup>sten</sup> Januari begaf Jan zich in den echt met Anna de Wit, den 11<sup>den</sup> Februari volgde het huwelijk van Cornelis met Maria Hendriks van der Lit. Het zal een vroolijke tijd geweest zijn. Hadden de beide bruidegoms een groote familie, ook Annetge de Wit kwam uit een groot gezin en, daar haar vader zeer bemiddeld was, zal het bij de verschillende festiviteiten wel aan niets ontbroken hebben.

Onvermengd was de vreugde echter niet. Evert, de vierde zoon van den equipagemeester, was naar Oost-Indië vertrokken en hem miste men noode in deze dagen. Het was weer een zwaar afscheid geweest voor zijn ouders en, evenals bij Hendrick, hadden zij er dan ook op gestaan, dat hij vooraf zijn conterfeitsel zou laten maken, want hoeveel kans was er niet, dat zij hem nooit zouden terugzien? Het was ditmaal niet om een reis te doen, maar hij wilde zijn fortuin in den vreemde zoeken. Wel kon men door Oostindievaarders af en toe iets van elkaar hooren en door bemiddeling van kapiteins of scheepsvolk kleine geschenken met elkaar wisselen. Zoo zond in April 1646 vader De Liefde zijn zoon nog door schipper Dominicus Bouwensz. op het schip Delft een doos met goed, gemerkt E. D. L., en een ton met 4 stukken gerookt vleesch, 3 hammen en 4 tongen. Dit alles moest hem aan zijn ouderlijk huis en de Hollandsche goede tafel herinneren, maar, of deze lekkernijen hem ooit bereikt hebben, staat zeer te bezien. Zijn vader zelf wist niet, of zijn zoon nog in het land der levenden verkeerde en had daarom bepaald, dat bij overlijden vóór aankomst dezer goederen alles verkocht moest worden. Voor het geld zouden dan andere goederen ingekocht en teruggezonden moeten worden. Het was onderwijl Evert in Indië niet slecht gegaan. De Compagnie had vasten voet gekregen op eilanden ten zuidoosten van Banda en de inwoners van de twee grootste daar-

---

1) In 1666 heeft Cornelis opnieuw dienst genomen en sinds 1667 vinden wij hem weer onder de kapiteins ter zee.



van, Tenimber en Damme, hadden een overeenkomst omtrent het monopolie van handel met de Hollanders gesloten. Op Tenimber was daarop een „logie” aangelegd en op Damme het fortje Wilhelmus, terwijl Evert de Liefde als onderkoopman en commandeur met de behartiging der zaken daar belast werd <sup>1)</sup>.

Het vertrek van deze drie zoons had een groote vermindering van inkomsten voor hun ouders ten gevolge. Tot dusverre hadden dezen n.l. alles ingebracht, wat zij verdienden en ook de winst, die zij maakten; hun ouders zorgden daartegenover voor huisvesting, kleeding en verder voor alles, waarop volwassen zoons aanspraak konden maken. Vooral die winst was niet onaanzienlijk geweest, want als equipagemeester kon De Liefde zijn zoons menig voordeeltje verschaffen bij het inkoopen van vivres enz., waardoor van het hiervoor door de adminiraliteit toegestane bedrag menig stuivertje overschoot. Of het maken van deze winst wel geheel overeen te brengen was met de eischen eener strikte eerlijkheid, valt te betwijfelen; doch wie Evert en zijn zoons hierover hard zou willen vallen, moet zich maar liever niet verdiepen in de geschiedenis van onzen zeventiennieuwschen handel en van onze zeevaart. De meeste kooplui, eerlijk als goud ten opzichte van elkander, hielden er een tamelijk ruim geweten op na, zoodra het gold het ontduiken van belastingen en het zich verrijken ten koste van den staat.

De patriarchale verhouding in het huisgezin De Liefde hield bij het huwelijk en het vertrek der zonen op en bovendien had hun vader hun uitzet moeten bekostigen, dat voor ieder van hen op f 400 berekend werd. Een tractement van f 750 plus vrije woning was niet onaardig en bovendien waren er nog wel andere inkomsten, maar de vijf overblijvende kinderen brachten al heel weinig in. Adriaan verdiende nu 12 stuivers per dag, doch had voor zich zelf wel zooveel noodig. Evert de Liefde Sr. schijnt op een oogenblik werkelijk court d'argent geweest te zijn en zal, naar ik vermoed, bij zijn zoon Sier te vergeefs om hulp aangeklopt hebben met een beroep op de groote winst, die deze, nog thuis zijnde, door zijns vaders toedoen had kunnen behalen en waarvan hij nooit iets had afgedragen. Was dit laatste altijd al een punt van kwestie geweest, na deze weigering nam de grief grooter afmetingen aan

---

1) Tiele. Bouwstoffen III, 280.

en de ouders verweten misschien niet ten onrechte Siers onwil om te helpen aan hun schoondochter Trijntje de Vries. Tusschen haar en haar schoonouders had nooit een innige verhouding bestaan. De kleindochter van den burgemeester van Hoorn en raad ter admiraliteit van Westvriesland zag in haar schoonvader maar een ondergeschikte van het zustercollege van de Maas. In de zeker nogal burgerlijke omgeving op de Statenwerf kon de deftige Hoornsche niet aarden en Rotterdam kon niet in de schaduw staan van haar geboortestad. Dit hooghartig neerzien op Rotterdam en de familie van haar man kwam telkens uit en tengevolge daarvan ontstond er ook verkoeling tusschen Sier en zijn ouders, die hun zoon ondankbaarheid verweten. Hij kon waarlijk wel wat doen. Had hij niet in 1639 een huis aan de Nieuwehaven (prot. No. 3526) gekocht en, na dit in 1641 verkocht te hebben, even verder een nog mooier huis (prot. No. 3518) in 1642? Maar als zijn familie hem te min was, moest hij maar wegblijven. Het eene woord zal het andere hebben uitgelokt. Van beide kanten heeft men beschuldigd en verdedigd. De verbittering bleef en de weinig verzoenende houding van Trijntge, Siers vrouw, maakte de kloof slechts wijder.

Heeft deze onaangename verhouding Evert en zijn vrouw wellicht diep doordrongen van de vergankelijkheid van al het aard-sche? Met den wrok nog in het hart trokken zij 22 Nov. 1646 naar notaris Duyfhuysen om hun testament te laten maken. Deze uiterste wil geeft zoo geheel hun gemoedsstemming weer. Sier en zijn vrouw zouden zich volstrekt niet met den boedel mogen bemoeien en ook werd de eerste uitgesloten van de voogdij over de jongere zoons, over wie Cornelis, Jan en Evert als voogden werden aangesteld<sup>1)</sup>. De ongehuwde kinderen zouden f 400 vooruit hebben en Adriaen, omdat hij kreupel was, ongehuwd of gehuwd f 600 ontvangen. Evert, hoewel ongehuwd, bracht wel niets meer in, doch zou zijn in Oost-Indië gemaakte winsten mogen behouden, daar zijn ouders ook volstrekt geen uitgaven meer voor hem hadden. Aan Sier werd zijn ondankbaarheid nog eens voor de voeten gegooid in de woorden: „dat hun zoon Capt. Sier Evertsz. de Liefde, terwijl hy in de cost van henluyden ende jongman is geweest, door de proffytten van de costgelden van sijn scheeps-

---

1) Hendrick wordt niet genoemd en zal dus reeds overleden zijn.

volck, gecomen door toedoen van de testateuren (die voor den inkoop van de vivres instonden), boven sijne uytsettinge op sijn houwelijck genoten, ten minsten wel f 1000 heeft geprofitteerd".

De verhouding werd er nu niet beter op en in het huis op de Statenwerf zal vroolijkheid ver te zoeken geweest zijn. Of Sier zijn ongelijk gevoelde en een poging tot toenadering gedaan heeft? Wij weten het niet doch vermoeden iets dergelijks. Den 11den Dec. 1646 n.l. werd een tweede testament voor denzelfden notaris verleden. Heel veel gunstiger is dit wel niet voor Sier en nog eens wordt breedvoerig uiteengezet, hoe geheel anders Cornelis en Jan jegens hun ouders gehandeld hebben, toen zij thuis waren, maar Sier wordt ditmaal toch onder de voogden genoemd.

Dat de testateurs in Trijntge de bron van alle verdriet en den kwaden genius van hun zoon zien, blijkt wel uit de bepaling, dat zij of de voogden van zijn kinderen bij zijn overlijden, die van haar kant gesteld zijn, zich met den boedel volstrekt niet mogen inlaten „omdat sy Trijntge Davits haer doorgaens soo wrevelachtich tegen de testateuren heeft gestelt". Adriaans afzonderlijk legaat was hier slechts op f 500 gesteld.

Wij willen hopen, dat daarna tusschen de ouders en hun oudsten zoon een verzoening tot stand is gekomen. Er waren in de volgende jaren dagen van vreugde en droefheid, die hen tot elkaar hebben kunnen brengen. Adriaan, de veel beklagde, vond ten slotte toch genade in de oogen van zijn buurmeisje, Cornelia Post, een dochter van kapitein Robbert Post. Den 9den Mei 1649 had hun huwelijck plaats. Adriaantje volgde 14 Nov. van dat jaar het voorbeeld van haar broeder en werd de echtgenoot van Cornelis Gouwenaar. Zij beiden lieten een ledige plaats achter, maar erger was het voor de ouders, toen zij de zekerheid kregen, dat hun zoon Evert nooit zou terugkeeren. Misschien hebben zij ook wel geweten, dat het hem in den laatsten tijd niet zoo bijzonder goed was gegaan. Hem was in 1647 nalatigheid ten laste gelegd in het behartigen der belangen van de Compagnie en vooral werd geklaagd over zijn weinig vriendelijke behandeling van de inboorlingen, die zich daardoor hoe langer hoe meer terugtrokken <sup>1)</sup>. In Nov. 1647 werd hij opontboden naar Batavia om zich te verantwoorden en in April 1648 blijkt hij ver-

---

1) Tiele. Bouwstoffen III 340.

vangen te zijn door een ander<sup>1)</sup>). Verder hooren wij niets meer van hem. Ook hun zoon Pieter moesten de diepbedroefde ouders in Jan. 1650 grafwaarts brengen. Hij woonde nog ongehuwd bij hen in<sup>2)</sup>). Zoo werd het wel stil in de eens zoo gezellige woning, nu Geertruijt de oudste dochter, de groote steun hare ouders, en de jongste zoon Marchelis alleen waren overgebleven. Ook den laatste kon men echter niet van de zee afhouden en een groot deel van het jaar bracht ook hij op de zoute baren door. De vijf in de stad getrouwde kinderen vergaten evenwel het ouderlijk huis niet en kleinkinderen herinnerden hun grootouders aan den tijd, toen hun vaders jong geweest waren en het geheele huis had weergalmd van hun drukke en vroolijke spelen.

In een derde testament, 15 Maart 1651, voor denzelfden notaris verleden, werd Siers genoten winst begroot op f 800,—, wat de andere kinderen vooruit zouden krijgen. Behalve dat Adriaen nu maar f 400,— als legaat zou ontvangen en Evert niet wordt genoemd, zijn er weinig veranderingen in aangebracht. De bittere stemming tegen Sier is er echter uit verdwenen.

Heel lang heeft Evert de Liefde Sr. daarna niet meer in den kring der zijnen mogen doorbrengen. Hij heeft het nog beleefd, dat Sier in 1651 tot schout bij nacht benoemd werd voor een tocht onder luitenant-admiraal Tromp en vice-admiraal de With. Waarschijnlijk heeft hij 2 October 1652 nog den dag kunnen herdenken, waarop hij veertig jaren geleden met zijn Maertje in den echt was vereenigd, maar dit zal geen dag van vreugde geweest zijn, want reeds den 8<sup>sten</sup> Oct. d.a.v. moesten zijn vrouw en kinderen hun geliefden echtgenoot en trouwen vader naar zijn laatste rustplaats begeleiden. Hij werd begraven in de Groote Kerk, middelpand no. 101, in een eigen graf, waarin ook zijn zoon Pieter reeds rustte en later behalve zijn eigen vrouw, zijn zoon Cornelis, diens vrouw en dochter bijgezet zouden worden<sup>3)</sup>).

Hoeveel zal er wel in het hart van Maertje Sieren zijn omgegaan, toen zij 21 Sept. 1653 getuige was bij den doop van Evert,

---

1) Tiele. Bouwstoffen III, 416.

2) De Rott. Historiebladen III, 471 vermelden, dat deze Pieter in 1638 en 1644 als kapitein voorkomt. In de testamenten van 1646 wordt hij niet genoemd onder de oudere zonen; hij moet behoord hebben tot de niet genoemde minderjarige kinderen.

3) Ibidem. 488, 492, 493, 494, noten.

het zontje van Cornelis! En den 23<sup>sten</sup> Nov. van dat jaar deed ook Adriaan den naam van zijn vader herleven in een zoon.

Het afgelopen jaar was overigens wel heel zwaar geweest voor de weduwe. Kort na haar man had zij haar oudsten zoon de oogen moeten toedrukken. Den 27<sup>sten</sup> Dec. 1652 stonden de De Liefdes om de open groeve in de Prinsenkerk no. 283, waarin het lichaam van kapitein Sier Evertsz. de Liefde werd neergelaten en waarbij zijn wapenbord werd opgehangen. Den 15<sup>den</sup> Maart 1653 werd in hetzelfde graf het stoffelijk overschot van Marchelis aan de schoot der aarde toevertrouwd <sup>1)</sup>. Tot het laatst toe had de jongste, die commandeur op een brander was, bij zijn moeder ingewoond. Tot haars moeders dood toe, die in Oct. 1659 volgde, bleef verder Geertruyt, die eerst na dien tijd huwde met Jacobus Santvliet, haar trouwe verzorgster. En die zorg werd wel op prijs gesteld. Reeds in het testament harer ouders van 15 Maart 1651 zou zij daarvoor ontvangen „sekere copere vysel, een schilderye daer de visschen incomen en noch een contrefeytsel, daer haer broeder Evert de Liefde in comt, twe beste stoelen en twe beste sitcussens”, behalve nog, dat zij en Adriaentje de juweelen aan haar moeder toebehoorende mochten verdeelen. In het testament van haar moeder van 7 Febr. 1653 werd aan haar nog vooruit gemaakt „haer testatrices beste bedde met al sijn toebehooren, namentlijk de hooftpeuluwe, twe oorcussens, twe dekens, een beddecleet, twe paer slaeplakens, twe paer sloopen, mitsgaders de gordynen ende het rabat, mitsgaders noch het contrefeytsel van wylen Henrick Evertsz. de Liefde sal., haer overleden broeder”. Aan Adriaentje werden gelegateerd „de twe contrefeytsels van haer testatrice en haer overleden man”.

Trijntge Davids, de minst geliefde schoondochter, wordt na 1646 in testamenten niet meer genoemd. Na den dood van haar man bleef zij toch met haar zonen te Rotterdam wonen tot na 1659 <sup>2)</sup>, dus tot na het overlijden van haar schoonmoeder. Dit mogen wij wel als bewijs opvatten, dat de oude veeten langzamerhand vergeten en vergeven waren.

In twee testamenten is dus sprake van niet minder dan vier portretten. Of deze nog bewaard zijn? Behalve hierin wordt nergens

1) Het graf was gemerkt S. D. L. Den 14den Mei 1700 werd ook nog een zoon van Jan de Liefde daarin begraven.

2) Rott. Historiebladen III, 488. noot.

het bestaan daarvan vermeld en ik vrees daarom, dat wij nooit in de gelegenheid zullen zijn de gelaatstrekken te leeren kennen van een anderen De Liefde dan van den vice-admiraal Johan Evertsz., die de roem geworden is van dit geslacht <sup>1)</sup>). Zijn krijgsverrichtingen zal ik hier niet in herinnering brengen, daar het mij alleen te doen geweest is de omgeving te schetsen, waarin hij en zijn broers zijn opgegroeid. Ik kan echter niet nalaten hier een resolutie van de raden van de admiraliteit van de Maas aan te halen, die een eigenaardig licht werpt op de waardeering, die men van hoogerhand dezen verdienstelijken Rotterdammer toedroeg. De heeren besloten n.l. 14 Febr. 1673, „dat de vice-admiraal Johan de Liefde voortaan in den Raad werdende ontboden ofte aan Haar Ed. Mogende eenige zaaken hebbende voor te dragen of te verzoeken te doen, dat hy naar behoorlijke reverentie sulks sal mogen doen met gedekten hoofde”. Die „behoorlijke reverentie” moge ons een glimlach ontlokken, een bewijs van groote waardeering blijft het toch.

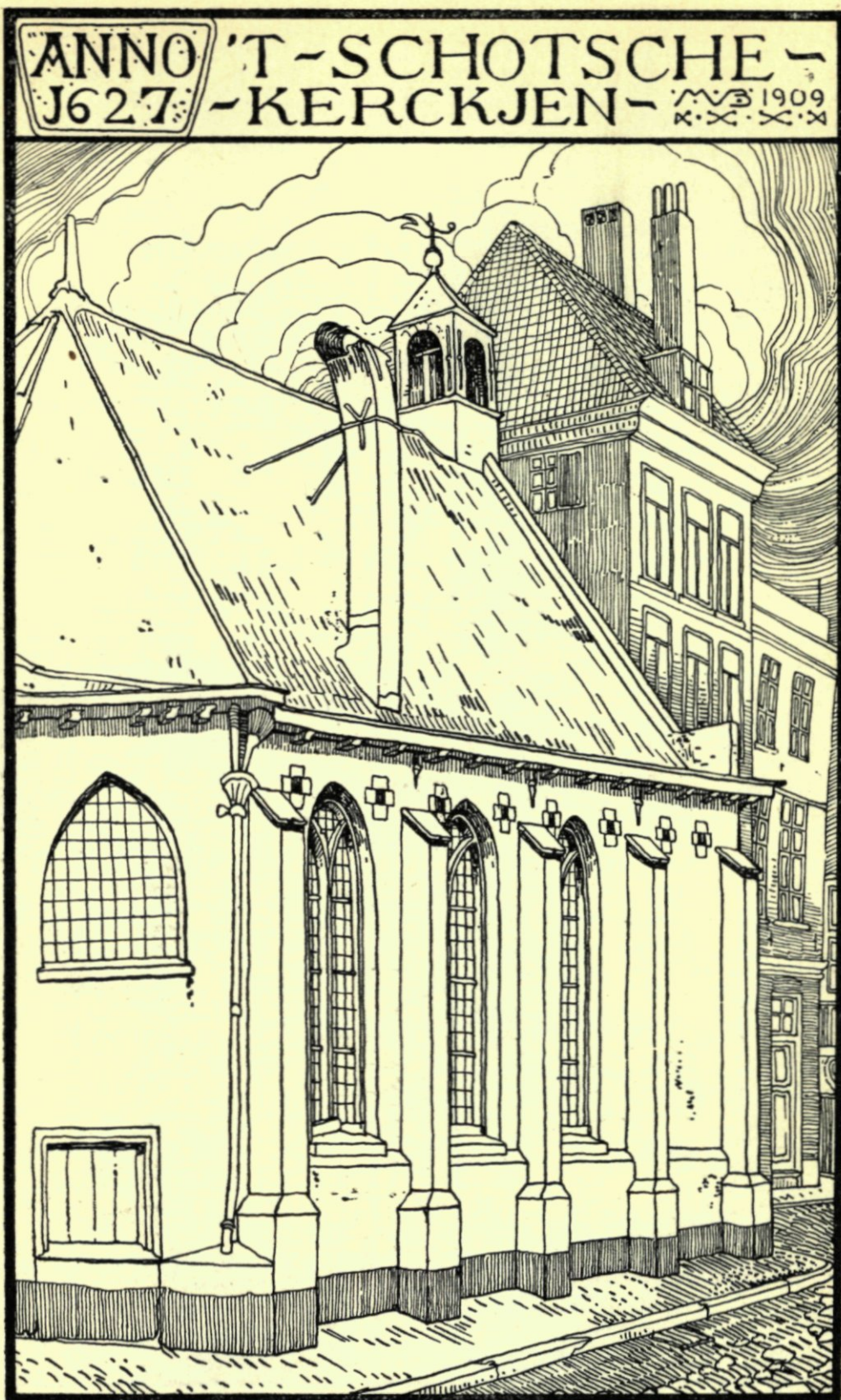
---

1) Zijn portret door L. Visscher naar B. van der Helst bevindt zich in het gemeente-archief.

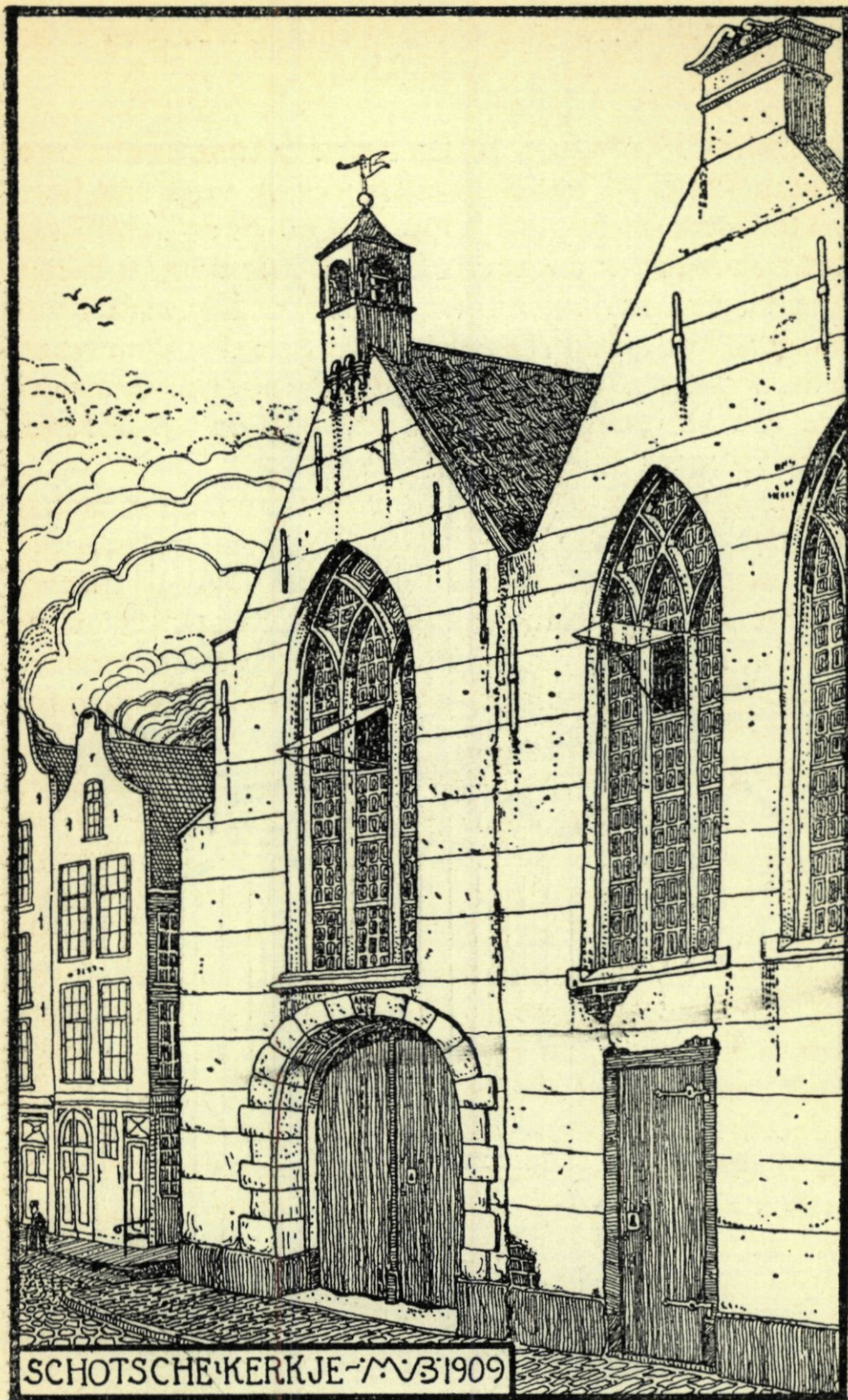
### GEDWONGEN OOSTINDISCHE REIS.

Burgemeesteren ende regeerders der stad Rotterdam hebben (opt versoek ende te kennengeven van Jacob Jobsz. Ackerman, burger deser stad, als vader ende voogd van zynen alsnoch minderjarigen zoon), den heer ende Mr. Jacob van Zuylen van Nyevelt, hoofdofficier, mitsgaders raed ende vroedschap deser stad, versogt, geauthoriseert ende gelast, gelijk zijn Edt versogt, geauthoriseert ende gelast werd by desen, omme denselven Ackermans zoone aenstonts te nemen in bewaerder handende denselven opt spoedigste in alle versekeringe te doen overbrengen naer het schip, nu jegenwoordigh zeylrede leggende tot Hellevoetsluys, omme te varen naer Oostindien, sullende tselve van hem heere hoofdofficier voor welgedaen opgenomen werden. Actum den 13 Maert 1688, present de heeren enz. Res. Burgem. III, 149v.

GESLOOPT  
1911



NAAR PENTEEKENING VAN JOHAN BRIEDÉ



NAAR PENTEEKENING VAN JOHAN BRIEDÉ  
104



## GRAFSCHRIFTEN UIT HET SCHOTSCH Kerkje, DOOR DR. E. WIERSUM.

Toen in November 1910 Dr. J. R. Callenbach zijne studie over de St. Sebastiaanskapel of het Schotsche kerkje voor het Jaarboekje bewerkte, uitte hij nog de hoop, dat dit oude gebouwtje voor onze stad behouden zou kunnen blijven. Die hoop is helaas niet vervuld; reeds enkele dagen later, den 16<sup>den</sup> December van hetzelfde jaar, werd het gebouw in eigendom aan den deurwaarder Kruyne overgedragen. Daarmede was zijn lot beslist; weldra had de slooper zijn afbrekenden arbeid voltooid en was Rotterdam weer een monument armer geworden.

Met de kerk moesten natuurlijk ook de grafzerken, die er zich in bevonden, worden opgeruimd en daarom scheen het mij gewenscht om vooraf de opschriften op de zerken over te nemen. Alzoo geschiedde en in aansluiting bij de grafschriften uit de Prinskerk, die in het vorig Jaarboekje zijn uitgegeven, worden zij thans hier door den druk onder de oogen van belangstellenden gebracht.

Met een enkel woord heeft de heer Callenbach reeds melding gemaakt van de kerk als begraafplaats. Hij wees er op, dat de grafschriften bijna alle Hollandsche burgerfamilies betreffen en slechts weinig vreemdelingen in dit kerkje begraven werden. Daarbij noemde hij den fraai bewerkten steen van „damoiselle Anne Sedlnitsky” nr. 64, die thans met nog vijf andere grafzerken naar het depôt van het Museum van Oudheden is overgebracht.

De grafschriften dateeren alle van de 17<sup>de</sup> eeuw; er zijn enkele bij van vóór 1627, uit den tijd, dat de kerk dienst deed als opslagplaats voor de stadsturf. Daaruit volgt derhalve, dat zij toen ook nog als begraafplaats gebruikt werd. Of er ook in de 15<sup>de</sup> en 16<sup>de</sup> eeuw reeds in de kapel begraven werd, is niet bekend. Is het wel het geval geweest, dan zijn al de zerken uit dien tijd verdwenen. Latere opschriften uit de 18<sup>de</sup> en 19<sup>de</sup> eeuw komen evenmin voor, hoewel tot aan de in gebruikneming van de begraafplaats te Krooswijk lijken in het kerkje zijn bijgezet.

Omtrent de wijze van bewerking der hier afgedrukte grafschriften kan ik verwijzen naar bl. 16 van den vorigen jaargang van het Jaarboekje.

Ook thans zijn de wapens en de handmerken om de kosten niet

gereproduceerd; penteekeningen ervan berusten in het Archief der Gemeente.

De nummers zijn die, welke op de zerken voorkomen; zij corresponderen met die van het oudst bewaarde grafboek, dat van 1646 dateert en berust in het Archief der Gemeente. Er moet evenwel ook vóór dien tijd een grafregister bestaan hebben, dat een geheel andere nummering had, waarnaar in het register van 1646 meermalen verwezen wordt. In plaats namelijk van een doorlopende nummering voor de beide panden moeten deze oorspronkelijk elk een eigen nummering gehad hebben. Oude pand 1—46 en Nieuwe pand 1—32 en A—L.

Enkele zerken, o.a. 91 en 94, schijnen, volgens een opschrift in het grafboek, overgebracht te zijn uit de Groote kerk.

Het alphabetisch register van personen, dat aan deze lijst van grafschriften is toegevoegd, zal het naslaan vergemakkelijken, terwijl een paar afbeeldingen van het kerkje in zijn laatste dagen de herinnering aan een van Rotterdam's oudste gebouwen vasthouden zullen.

## I. OUDE PAND.

1. L. G. C. Met een pijl als handmerk.  
Dit graf stond ten name van Leendert Gerritsz. Kroon.
9. A. D. Met een handmerk.  
Dit graf stond ten name van de erfgenamen van Abram Dirksz. en ging in 1662 over op zijn weduwe Neeltgen Jacobs.
11. Hier leyt begraven Susanna Le Petyt weduwe van Herkulus Cruis, out sijnde 76 jaaren sterf den 30 November Anno 1690.  
Dit graf stond ten name van Maria Petyt. Susanna woonde op de Botersloot in 't Lam. Zij werd 3 December begraven.
13. Hier leit begraven Pieter van H(emert) is gestorven den 26 Decembri 1642 oud 87 jaren.  
Wapen: uitgesleten. In een banderol: Van Heme(rt). Pieter van Hemert woonde in de Wagenstraat over De Kalfspoot.
15. Dit is het graf van Gerrit Claessen van Tilburch, ballema-ker. Met een handmerk.  
Gerrit Claessen van Tilburch kocht dit graf 22 April 1662.

17. Hier leit be(graven Huybert) Cornelisz. Meulman out sijnde 83 jaer . . . . . 24 Juny Anno 1635.  
In randschrift. Wapen: uitgesleten.  
23—30 Juni 1635 werd als overleden ter Weeskamer aangegeven Huybert Cornelisz. achter 't stadhuis.
18. Hier leit begraven Gerrit Lambrechtsz. van Oosterhout ende is gestorven op den 5den April Anno 1639.  
Met een handmerk vergezeld van de letters G. L. v. (O.)  
Woonde op de Meent.
21. Hier leit begraven Maertge Toonis weduwe van Aerien Feisen is gestorven op den 17<sup>en</sup> Februari anno 1635 oudt sijnde 77 jaeren.  
Woonde in de Schrijnwerkerssteeg „totten thuynder” en werd als overleden ter Weeskamer aangegeven 17-24 Febr.
25. Hier leit begraven (An)netge Joosten ende is gestorven op den 25<sup>sten</sup> September Anno 1635.  
Wapen: uitgesleten.  
Dit graf stond ten name van Joost Pietersz. kleermaker.
26. Hier leit begraven Leentje Marinis weduwe van Arent Janse Stierman, sterf den 25 September 1635, out 62 jaren.  
Woonde op de Hoogstraat tegenover de Kerkstraat.  
  
Hier leyt begraven Fijtje Ariens weduwe van (Teunis) Claese van Dongen ende is gestorven den 25<sup>en</sup> January a<sup>o</sup>. 1659 out sijnde 59 jaren.  
Met een handmerk vergezeld van de letters A. J.  
Woonde op de Wijnhaven „naest de scheepschilder”.
30. J. C. Belmans.  
Wapen: twee mannen die een bel houden.  
In het grafboek is nr. 30 opengelaten, nr. 31 stond ten name van Jan Claesz. Belleman.
36. Wapen: uitgesleten.
37. Wapen: uitgesleten.  
nr. 36 stond ten name van Albert Dircksz.  
nr. 37 is in het grafboek opengelaten.

39. C. D. K. Met een handmerk.  
Dit graf werd gekocht door Cristyaen de Kaessteecker den  
31<sup>sten</sup> Mei 1664.

40. Jan Jansz. de Visser.

## II. NIEUWE PAND.

47. Hier leit begraven Joris Jorissen Antom is gestorven den  
. . . . Febrwary in 't jaer ons Heeren 1638 out sijnde 66  
jaren.

Wapen: uitgesleten.

Dit graf stond ten name van Jan Jorissen Antom. Joris Jorisz.  
werd als overleden ter Weeskamer aangegeven in de week  
van 1—7 Febr. 1638 en woonde in het Quaeckernaeck.

49. Hier leit begraven Metgen Jan Paes weduwe van Bartello-  
meus Lambrechts ende is gestorven op den lesten October  
Anno 1636 out sijnde 64 jaeren.

Wapen: drie St. Andrieskruisen, 2. 1.

Woonde in de Schrijnwerkerssteeg in De Roode Koe.

50. J. D. K. Met een handmerk.

Dit graf stond ten name van Jan Davitsz. Kuijper.

51. Hester Adriaensen Overveldt.

B. D. G. Met een handmerk.

Pieter Ariense van Overvelt verkocht dit graf 28 Juli 1671  
aan Bartelmees Janse de Groot.

52. Jans. . . .

. . . . October. 63 jaren beyde. Anno 1636.

Dit graf stond ten name van Hans Vergoes, die als overle-  
den ter Weeskamer werd aangegeven in de week van 20—27  
Oct. 1636 en woonde op de Luizenmarkt.

53. Hier leit begraven Gijsbert Adriaensz. van Camerick, been-  
hacker, is gestorven op den 28 Martii Anno 1636 oudt sijnde  
. . . . jaeren.

Wapen: uitgesleten.

Het aantal jaren is niet uitgesleten, doch oningevuld ge-  
bleven.

54. Hier leit begraven . . . . Lievens van . . . . de huisvrouw van Cornelis Engele Silvergieter out cap. . . . 69 jaren . . . . sterf 29 December 16(62).  
C. E. S. G. Met een handmerk.  
Jannetgen Lievens, de vrouw van Kapitein Cornelis Engelen, werd begraven 31 Dec, 1662. Zij woonde op de Nieuwehaven naast De Vijf Ringen en was regentes van het Weeshuis. Haar man was regent van 1655—1660.
59. Hier leyt begraven Mr. Matthijs Bruiskens in zijn leven voorzanger en voorleser in de Grootte Kerck sterf den . . . . July anno 164(3) out sijnde 65 jaren.  
Wapen: drie laarzen, 2. 1.  
Werd als overleden ter weeskamer aangegeven in de week van 5—12 Juli 1643.  
Woonde in de Broedersteeg (Broerhuysstege). Zijn vrouw heette Lijntje Tielemans.
61. Hier leit begraven (Maritge) Joris van (Antum) de huisvrouw van Olivier van Vlierden is gestorven op den . . . . .  
Anno 1636 oudt sijnde 57 jaren.  
Wapens: uitgesleten.  
Van 3—17 Nov. 1636 werd als overleden ter Weeskamer aangegeven de vrouw van Olivier Oliviersz. van Vlierden. In een gift van 10 Maart 1655 wordt zij Maritge Jorisdr. Antum genoemd.
64. Icy gist damoiselle Anne Sedlnitsky femme du sieur le colonel de Maisonneufve morte le 22<sup>me</sup> decembre Ao. 1635.  
Wapen: Gevierendeeld. 1 en 4: De Perponcher,  
2 en 3: Sedlnitsky.  
Aan weerskanten vergezeld van vier onder elkaar staande kwartierwapens, waarvan de mannelijke (heraldisch rechts geplaatste) bijna geheel zijn uitgesleten. Het zijn, zooveel als uit de resten in verband met de vermoedelijke voorouders van Peter de Sedlnitsky, den vader van Anne de Sedlnitsky, was op te maken, waarschijnlijk geweest:  
1: Sedlnitsky,  
2: Szanarowski; klaverblad van drie,  
3: Ossinski; twee torens naast elkaar,  
4: Choltitz.

De vrouwelijke kwartieren (heraldisch links geplaatste) zijn beter bewaard. Toch zijn ook deze nog niet met zekerheid vast te stellen. In verband met de vermoedelijke voorouders van Agnieta Spiering, de moeder van Anne de Sedlnitsky, mag men met vrij groote waarschijnlijkheid aannemen, dat het de volgende zijn :

- 1: Spiering: Doorsneden. Boven: een rad, beneden drie bijenkorven, 2. 1 <sup>1)</sup>.
- 2: Koenen: een molenijzer <sup>2)</sup>.
- 3: Van Cuyck van Mierop: acht vogels 3. 2. 3.
- 4: Van der Aa: geschaakt met een vrijkwartier beladen met een merel.

Omtrent de persoon van Anne de Sedlnitsky zij het volgende opgemerkt. Zij was de dochter van Peter de S. en Agnieta Spiering. De vader werd in 1587 door Leycester en den Raad van State tot overste-luitenant aangesteld; hij komt na 1597 als wachtmeester onder prins Maurits voor, wordt later gouverneur van Grave en sneuvelde bij het beleg van Gulik in 1610, oud 61 jaar. Zijn tweede vrouw was Christina Smullings. Uit het eerste huwelijk werden behalve Anna geboren de volgende kinderen: Hester, Maria en Ferdinand.

Anna trouwde 11 Febr. 1607 met Isaac de Perponcher, heer van Maisonneuve. Zij wordt in de week van 6—13 Jan. 1636 als „d huysvrouw van Colonel Messoneve in den Oppert” als overleden aangegeven. Haar man was kapitein-sergeant-majoor van het Fransche regiment voetvolk van den markies van Courtrundo ten dienste van de geunieerde provinciën, later overste-kolonel. Hij wordt opgegeven als overleden in 1656 op het slot Corneille in Frankrijk, hoewel hij na dat jaar nog in de Staten van Oorlog vermeld wordt.

Hij kocht 28 Maart 1624 een huis te Rotterdam in de Wijnstraat en verkocht dit weer 19 Mei 1632. Denzelfden dag kocht hij een huis in den Oppert, dat hij 29 April 1639 weer van de hand deed.

Zie over dezen steen en de familie Sedlnitsky: Nieuwe Rott. Cour. 14, 17 en 18 Maart 1906 en 11 Nov. 1909. Een levens-

---

1) Afwijkend van Rietstap en eveneens van de Bronnen voor de geschiedenis van Rotterdam. Dl. I.

2) Zie Rietstap op Coenen, Utrecht. Holland.

bericht van Peter de Sedlnitsky zal de heer W. M. C. Regt te Oudshoorn, die mij nu reeds welwillend van zijne aantekeningen gebruik liet maken, voor het Nieuw Ned. Biografisch Woordenboek bewerken.

De steen zelf, die thans geplaatst is in het depôt van het Museum van Oudheden, kon ik tot mijn leedwezen niet aan een nader onderzoek onderwerpen.

66. Wapens: uitgesleten.  
In een banderol: 16 J. G. Copmans 37.  
Dit graf stond ten name van Jan Gijsbrechtsz. Copman.
69. R. C. Met een handmerk.  
Den 27 Sept. 1695 werd in dit graf begraven Mr. Robbert Caldum.
70. Wapen: Vier korenschoven paalsgewijze geplaatst en er onder een varken naar rechts (heraldisch) met een zwaard door den kop.  
Dit graf stond ten name van Dirck Burchvliet.
71. J. S. D.  
Wapen: Gedeeld; rechts: een beer naar links (heraldisch); links: drie sterren, 2, 1.  
Dit graf stond ten name van Jan Symonsz.
76. Hier leit begraven Jan Claesz. martschipper op Berghen op den Zoom ende is gestorven op den 3<sup>en</sup> April anno 1636 oudt sijnde 64 jaeren.  
Met een handmerk vergezeld van de letters J. C.  
Hier leit begraven Catalina Matijssen, weduwe van Jan Claesz. martschipper op Bergen op den Zoom is gestorven op den 9 Junio anno 1653 oudt sijnde 77 jaren.  
De man werd als overleden ter Weeskamer aangegeven in de week van 6—13 April 1636, de vrouw in de week van 8—15 Juni 1653.  
Zij woonde toen bij de Mandemakersbrug bij Het Vlies.
77. Hier leit begraven Janneken Balemans de huysvrouwe van Guillam. van der Sluys, gestorven den 25 September 1647 en hun dochter Marya van der Sluys, gestorven den 30<sup>en</sup> November 1651.

De moeder werd als overleden ter Weeskamer aangegeven in de week van 29 Sept.—6 Oct. 1647. Zij woonde toen in de Lombardstraat tegenover De Gulden Voet. Dit graf stond ten name van Henrick Jansz. Baalman volgens koopbrief van 15 Nov. 1647.

80. Wapen: uitgesleten.  
In een banderol: 16 J. L. Beeckman 37.  
Dit graf stond ten name van de kinderen van Jan Lievensz.
83. Pour Pierre Descourreges, Ecosine van den Bogart.  
Hier leit begraven Pierre Descourreges gestorven den 21 September anno 1642 out 71 jaren.  
Als overleden werd ter Weeskamer aangegeven in de week van 21—27 Sept. 1642 „Pieter de Coeragie de man van de franse matresse”.  
Dit graf stond ten name van Pandelagonge.
85. Hier leit begraven Everaert Gillisz. van den Bossche is gestorven op den 3<sup>en</sup> Februarius Anno 1637.  
Met een handmerk vergezeld van de letters E. G. V. B.  
Woonde in de Hoofdsteege in De Bel.
86. A. J. Met een anker als handmerk.  
Dit graf stond ten name van Antonette Jaspers weduwe van Jacob van der Hulst.
87. J. C. V. W. Met een handmerk.  
Dit graf stond ten name van Jan Cornelis houtkooper en daarna van Adryaen Janse van 't Wedde, volgens scheiding van 20 Nov. 1665.
88. A. G. Met een handmerk.  
Dit graf stond ten name van Arent Gerritsz. Grootswager.
91. Mees Cornelisz.  
Dievetge Dirckx.  
Met een handmerk vergezeld van de letters M. C.
- 93<sup>1</sup>/<sub>2</sub>. De Heer . . . . Derkxz?  
XI Augustus Anno 1624.  
Dit nummer komt niet in het grafboek voor; de zerk lag bij de deur.



Zonder nummer. Hier leit begraven Maerytgen Gerritsdochter  
starf den 6 Maert anno 1614.

In een banderol: 16 B. G. Cornelis 31.

94. Hier leit begraven Maerytge(n) Gerritsdochter sterf den 6  
Maert anno 1614.

Met een handmerk vergezeld van de letters C. I.

Dit nummer stond ten name van de erfgenamen van Neeltge  
Cornelis en Maertie Cornelis.

## REGISTER VAN PERSOONSNAMEN.

### A.

Aa, Van der, . . . Bladz. 110  
Antom, Jan Joriss . . . , 108  
Antom, Joris Jorissen . . . 108  
Antum, Maritge Jorissen  
van, . . . . . 109  
Ariens, Fijtje, . . . . . 107

### B.

Baalman, Henrick Jansz. . . 112  
Balemans, Janneken, . . , 111  
Beeckman, J. L. , . . . 112  
Belleman, Jan Claesz., : 107  
Belmans, J. C., . . . . . 107  
Bogart, Ecosine van den, 112  
Bossche, Everaert Gillisz.  
van den, . . . . . 112  
Bruiskens, Mr. Matthijs, . 109  
Burchvliet, Dirck, . . . . 111

### C. en K.

Kaesstecker, Cristyaen de, 108  
Caldum, Mr. Robbert, . 111  
Camerick, Gijsbert Adri-  
aensz. van, . . . . . 108  
Choltitz, . . . . . 109  
Claesz., Jan, . . . . . 111  
Coenen (Koenen), . . . . 110

Coeragie, Pieter de, . . . 112  
Copman, Jan Gijsbrechtsz., 111  
Cornelis, B. G., . . . . . 113  
Cornelisz. Huijbert, . . . 107  
Cornelis, Jan, . . . . . 112  
Cornelis, Maertie, . . . . 113  
Cornelisz., Mees, . . . . . 112  
Cornelis, Neeltge, . . . . 113  
Kroon, Leendert Gerritsz., 106  
Cruis, Herkulus, . . . . . 106  
Cuyck van Mierop, Van, 110  
Kuyper, Jan Davitsz., . . . 108

### D.

Derkxz. . . . . 112  
Descourreges, Pierre,, . 112  
Dirksz., Abram, . . . . . 106  
Dircksz., Albert, . . . . . 107  
Dirckx, Dievetge, . . . . 112  
Dongen, Teunis Claese  
van, . . . . . 107

### E.

Engele(n), Kapt. Cornelis,  
zie: Silvergieter, . . . . 109

### F.

Feisen, Aerien, . . . . . 107

G.  
 Gerritsdochter, Maeryt-  
 gen, . . . . . 113  
 Groot, Bartelmees Jansede, 108  
 Grootswager, Arent Ger-  
 ritsz., . . . . . 112

H.  
 Hemert, Pieter van, . . 106  
 Hulst, Jacob van der, . . 112

J.  
 Jacobs, Neeltgen, . . . 106  
 Jans, , . . . . . 108  
 Jaspers, Antonette, . . 112  
 Joosten, Annetge, . . . 107  
 Jorisdr., Maritge, . . . 109  
 Jorisz., Joris, . . . . . 108

L.  
 Lambrechts, Bartellomeus, 108  
 Lievens, Jannetgen, . . 109  
 Lievensz., Jan, . . . . . 112

M.  
 Maisonneufve, Kolonel, . 109  
 Marinis, Leentje, . . . 107  
 Matijssen, Catalina, . . 111  
 Messoneve, Colonel, . . 110  
 Meulman, Huybert Cor-  
 nelisz., . . . . . 107  
 Mierop, Van Cuyck van, 110

O.  
 Oosterhout, Gerrit Lam-  
 brechtsz. van, . . . . . 107  
 Ossinski, . . . . . 109  
 Overveldt, Hester Adri-  
 aensen, . . . . . 108  
 Overvelt, Pieter Ariense  
 van, . . . . . 108

P.  
 Paes, Metgen Jan, . . . 108  
 Pandelagonge, . . . . . 112  
 Perponcher, Isaac de, heer  
 van Maisonneuve, . . 110  
 Petyt, Maria, . . . . . 106  
 Petyt, Susanna le, . . . 106  
 Pietersz., Joost, . . . . . 107

S.  
 Sedlnitsky, Anne de, 107, 110  
 „ , Ferdinand de, 110  
 „ , Hester de, . . 110  
 „ . Maria . . . . . 110  
 „ , Peter  
 de, . . . . . 109, 110, 111  
 Silvergieter, Cornelis  
 Engele(n), . . . . . 109  
 Sluys, Guillam, van der, . 111  
 Sluys, Marya van der, . 111  
 Smullings, Christina, . . 110  
 Spiering, Agnieta, . . . 110  
 Stierman, Arent Janse, . 107  
 Symonsz., Jan, . . . . . 111  
 Szanarowski, . . . . . 109

T.  
 Tielemans, Lijntje, . . . 109  
 Tilburch, Gerrit Claessen  
 van, . . . . . 106  
 Toonis, Maertge, . . . . 107

V.  
 Vergoes, Hans, . . . . . 108  
 Visser, Jan Jansz. de . . 108  
 Vlierden, Olivier Oli-  
 viersz. van, . . . . . 109

W.  
 Wedde, Adryaen Janse  
 van 't, . . . . . 112

## DE ISRAELIETEN TE ROTTERDAM VÓÓR EN IN 1812, DOOR E. ITALIE.

Het jaar 1912 is voor de Israëlieten te Rotterdam een van blijde herinnering, van dankbaar gedenken. Een eeuw immers is verstreken sedert het jaar, waarin zij in het genot gesteld werden van alle voorrechten, hunnen medeburgers toegekend.

Volgens besluit van den Prefect van het Departement van de Monden van de Maas van den 31<sup>sten</sup> van Louwmaand 1811 (zie Afz. verbaal van den Maire van 1 Januari—30 Juni 1811, blz. 56) werd door den Maire van de Stad Rotterdam bij eene „Notificatie” ter kennisse „van de Ingezetenen dezer Stad en Jurisdictie van die” gebracht, „dat de Hollandsche Hoogduytsche Israëlliten dezelfde rechten zullen genieten, als waarvan de overige Ingezetenen onder het gezag der fransche wetten jousseeren”.

Uit dit besluit blijkt ten duidelijkste, dat de Israëlieten in weerwil van vroegere besluiten en afkondigingen, zelfs in 1811 nog niet toegelaten waren tot het volle genot van alle burgerrechten. En ook in dat jaar was het nog niet gelukt voor de joodsche kinderen dat voorrecht, of liever, dat recht te verkrijgen, dat zoo noodig was, om hen geschikt te maken voor de maatschappelijke samenleving: het recht van het bijwonen van het openbaar onderwijs. Eerst in 1812 werd hun dit geschonken, eerst in Mei van laatstgenoemd jaar mochten, na eenige jaren van strijd (reeds in 1808 waren de eerste pogingen daartoe aangewend), ook de arme joodsche kinderen tot de scholen van het algemeen Armbestuur toegang verkrijgen, waarmede voor hunne maatschappelijke beschaving de laatste hinderpaal uit den weg was geruimd, en het pad, dat tot bloei en welvaart moest leiden, geëffend was.

Daarmede was de volkomen gelijkstelling van de Rotterdamsche Israëlieten met hunne medeburgers verkregen, en werd het hun taak, zich de verkregen rechten waardig te toonen. Zij moesten er nu voor zorgen, dat de terugzetting, waaronder zij zoo lang te lijden hadden, zou ophouden, dat de sedert eeuwen tegen hen gekoesterde vooroordeelen zouden verdwijnen, dat minachting zou plaats maken voor waardeering. De gelegenheid, te voorschijn te treden uit den engen kring van geloofsgenooten, in wier midden zij zich tot nog toe slechts vrij konden bewegen, was hun nu gegeven; hun plicht zou het worden, ook hunne gaven van geest